

Med hjärtat hos
naturen och miljön

Saltsjöbadens Naturskyddsförening 50 år

Innehåll

Förord.....	3
1970.....	4
En lokal naturskyddsförening bildas	5
2020.....	6
Jubileet som kom av sig.....	7
50 års ideellt arbete för Saltsjöbadens natur och miljö.....	8
Aktiviteter för medlemmar och allmänhet.....	15
Natursnokarna - ett framgångskoncept som startade i Saltis.....	17
En förening för framtiden.....	20

AURORAFAJÄRL / UR INSEKTER I BILD

TEXT:

Eva Stenvång Lindqvist, Frilansbyrån
Optimala ord, eva@optimalaord.se

FORMGIVNING:

Paolo Sangregorio,
paolo.sangregorio1966@gmail.com

OMSLAGSFOTO:

Svamputflykt 29 augusti 2021.
Patricia Valderrama Chávez
med en jättechampinjon.

Foto: Jocke Nyberg

Baksida: Ejdrar.

Foto: Sten Brattberg

© Saltsjöbadens Naturskyddsförening
och författaren

ISBN

978-91-527-1998-5

TRYCK:

Åtta45

Utgiven av Saltsjöbadens
Naturskyddsförening 2022

Förord

SALTSJÖBADENS Naturskyddsförening skulle ha firat sina första 50 år 2020, men då utbröt coronapandemin och vår jubileumsplanering kom av sig. När detta skrivs har samhälls- och inte minst föreningslivet återgått till det normala och det är äntligen dags att fira.

Den här jubileumsskriften är en del av detta firande. Vi försöker här sammanfatta de decennier som gått, med fokus på några av de naturvårdsfrågor som föreningen drivit och aktiviteter som anordnats för medlemmar och allmänhet.

Det har inte varit lätt att skildra de första åren. De flesta av dem som var djupt engagerade i kretsen då finns inte längre med oss. Dit hör Gunnell Lillieros, som tog initiativ till att föreningen bildades och blev vår första ordförande. De som främst bidragit med minnen och fakta är Henning Rodhe och Helena Steen, som bägge satt redan i den första styrelsen 1970, Charlie Wijnbladh som startade Natursnokarna samt Stellan Fischer, engagerad i ibland annat Skogsö naturreservat och barnverksamheten. Texten har skrivits av Eva Stenvång Lindqvist, som var medlem i föreningen under sina 25 år i Saltsjöbaden och engagerad Natursnoksledare.

Utan kretsens mångåriga arbete med inventeringar, granskningar av kommunala

planer, remisser, skrivelser, överklaganden, täta kontakter med tjänstemän och politiker samt opinionsbildning hade vi inte haft lika mycket fin natur kvar i Saltsjöbaden. Ut och njut av den - året om!

Men även skyddade naturområden är ständigt hotade av exploatering och förstörelse.

Reservatsföreskrifter nonchaleras och överträdelser sker. Vi ser det därför som en viktig uppgift att uppmärksamma myndigheter och allmänhet på när sådant inträffar. Tyvärr är det inte alltid som beslutsfattarna agerar så som vi önskar. Ett exempel är strandskyddsfrågorna. Kommunal mark, som är till för att vi alla ska kunna ströva och bada där, har under lång tid olovligen annekteras och till

och med bebyggt. Men frågan är också aktuell i reservaten, där man vill exploatera i strid med föreskrifterna.

Om vi i Saltsjöbadens Naturskyddsförening får önska oss en 50-årspresent så är det att kommunen i framtiden värnar bättre om den värdefulla natur vi har.

Slutligen önskar vi alla saltsjöbadsbor som tycker om att vara i naturen varmt välkomna till vår förening och våra aktiviteter!

Gudrun Hubendick.

*GUDRUN HUBENDICK, ordförande
Saltsjöbadens Naturskyddsförening*

1970

Sommaren 1970 blir miljövännerna varse att de hundraåriga almarna i Kungsträdgården ska fällas för att ge plats åt en tunnelbaneuppgång. Striden om almarna, som kulminerar i maj 1971, blir en viktig symbol för den växande miljörörelsen.

Man läser biologen Rachel Carsons bok »Tyst vår« (1962), en viktig väckarklocka för världen då den visar på de förödande effekterna av bekämpningsmedel som DDT och PCB.

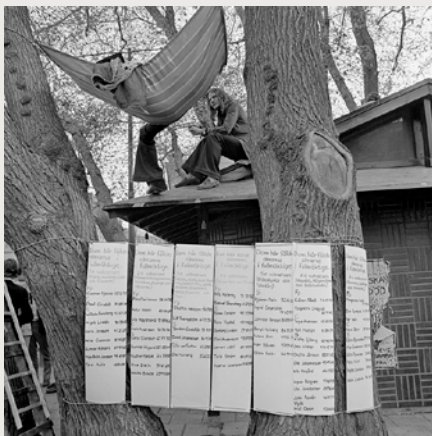
Det är svenska natur- och miljöfrågor som står i fokus. Men samtidigt firas Europeiska naturvårdsåret 1970 och FN:s första miljökonferens ska hållas i Stockholm i juni 1972. Det nationella börjar möta det globala.

* * *

I Saltsjöbaden börjar ett stort bostadsområde växa fram, Fisksätra, på mark som tillhört Erstavik.

Det är också Erstaviksområdet som Stockholms stad ser som en möjlig plats för ett kärnkraftverk. Till planerna hör även en sexfilig motorled genom det som i dag är Nackareservatet samt en tunnelbanelinje genom naturområdet ut till Saltsjöbaden.

Vid årsskiftet 1970–71 slås Saltsjöbadens köping samman med Nacka stad till Nacka kommun.

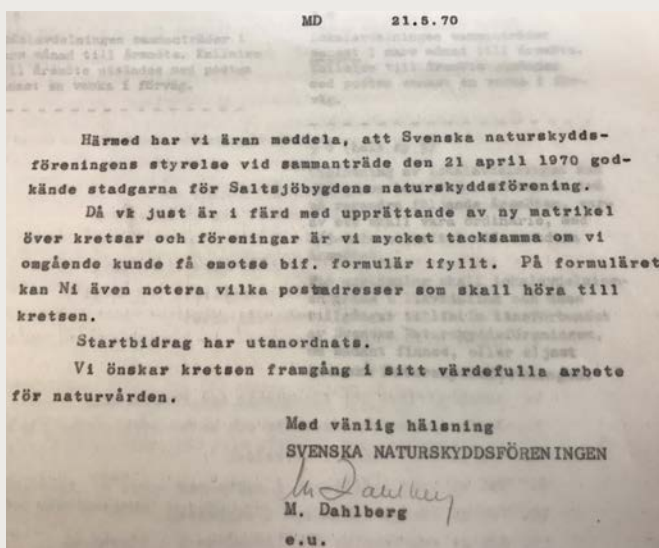
Almstriden i Kungsträdgården 1971 fick stor symbolisk betydelse för den växande miljörörelsen.

FOTO: LENNART AF PETERSENS
13 MAJ 1971. STOCKHOLMS
STADSMUSEUMS ARKIV. FOTONR
F 93496.

FOTO: EVA STENÅNG LINDQVIST

Lennart Philip, föreningens kassör sedan början av 1980-talet, går igenom dokument som finns förvarade i Riksarkivet.

Brevet från riksföreningen där den nya kretsen godkänns.

En lokal naturskydds-förening bildas

Gunnel Lillieros, kretsens första ordförande.

FOTO: PRIVAT

EXPLOATERINGSIVERN är alltså stor, samtidigt som miljöproblem som i dag är borta från agendan oroar miljövännerna. Gunnel Lillieros (1914-2001) är en engagerad saltsjöbadsbo som förfäras över igenväxningen av vattendragen. Orsaken är allt fosfat från dåtidens tvättmedel som rinner ut via avloppen. Och något kärnkraftverk får bara inte byggas i Saltsjöbaden!

Men ska man driva miljöfrågor och nå resultat är det en fördel att vara flera. I Nacka har ett miljövårdsråd just bildats. Gunnel vill att Saltsjöbaden ska få en lokal krets av Svenska Naturskyddsföreningen. Så hon åker hem till Henning Rodhe - saltsjöbadsbo även han och meteorologiforskare - för att diskutera saken.

- Det var 1969. Jag minns att Gunnel satt i vårt vardagsrum och argumenterade för hur viktigt det var att få i gång en krets härute. Hon visade också en skiss till hur en styrelse skulle kunna se ut, en sådan hade hon redan tagit fram, berättar Henning som nappade på idén.

Den första stämman hålls våren 1970. Gunnel väljs till ordförande, Henning till vice ordförande. Helena Steen väljs in som ledamot.

De första årens dokument finns inte bevarade, varken i föreningens pärmar eller i Riksarkivet. Men från och med 1974 kan vi genom verksamhetsberättelserna följa kretsens utveckling under det första decenniet. Vi möter en oerhört aktiv förening, vars styrelse engagerat bollar mellan att hantera naturvårdsären-

FOTO: EVA STENVÄNG LINDQVIST

den, anordna exkursioner och värva medlemmar. Man hyr till och med en annonspelare på Saltsjöbanans station vid Slussen för att locka fler att ansluta sig. Ekonomin stärks genom lotterier.

Kretsen sprider också kunskap och opinionsbildar med de verktyg som står till buds i en analog värld: flygblad, affischer, föredrag, diskussionskvällar, utställningar, studiecirklar samt prenumerationer på miljötidningar till skolornas lärarrum. Politiskt aktiva styrelseledamöter påverkar sina olika partier inifrån i miljövänlig riktning.

- Gunnel var den drivande i kretsen. Hon hade en förunderlig förmåga att på ett vänligt sätt få oss alla att åta oss det ena uppdraget efter det andra, minns Henning.

Henning Rodhe och Helena Steen i november 2021 - två av föreningens veteraner.

Naturskyddsföreningens tidigare logotyp, som användes på 1970-talet.

2020

Klimatförändringarna är den över-skuggande miljöfrågan, och den är global. Isarna i Arktis smälter snabbt, Golfströmmen riskerar kollaps och den biologiska mångfalden hotas. Men såväl politiken som människors vardag präglas numera av miljötänk. Vi äter eko-mat och tvättmedlen är miljömärkta.

I början av året utbryter en pandemi som begränsar våra liv – men ökar intresset för att vistas i närnaturen.

Perspektiven i miljöfrågorna är sedan länge internationella, och Naturskyddsföreningen är en del av en global miljörelse som gemensamt arbetar för fungerande ekosystem, social hållbarhet och mänskliga rättigheter.

* * *

Exploateringstakten i Nacka kommun är åter mycket hög, vilket drabbar värdefulla naturområden. Bland annat ska det byggas tusentals nya bostäder. Saltsjöbadens centrum och Fisksätra ska också växa, men denna gång inte i första hand på naturmark. Saltsjöbanan, som tidvis varit hotad, fortsätter att gå och håller på att rustas upp.

Det annars så livliga lokala föreningslivet genomgår ett stålbad och hankar sig fram med digitala möten.

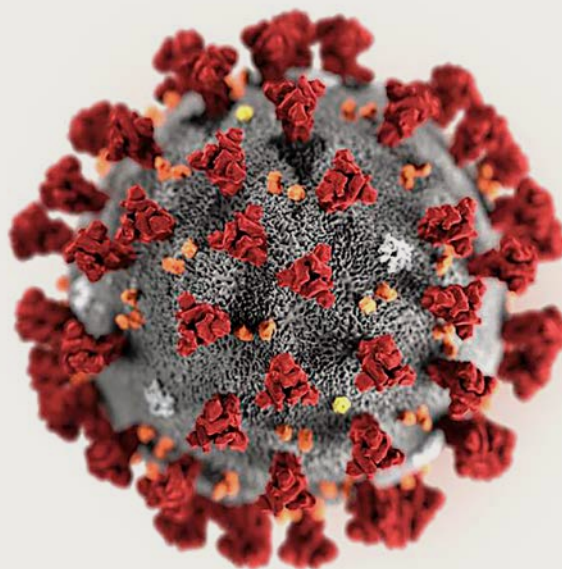

FOTO: JOCKE NYBERG

Kretsen anordnade en svampexkursion i Erstavik i slutet av augusti 2021, när pandemin tillfälligt lättade. Intresset för detta första arrangemang på länge var rekordstort. Till vänster föreningens tidigare ordförande Charlie Wijnbladh.

Jubileet som kom av sig

NÄR föreningen går in i sitt femtionde verksamhetsår är det ännu ingen som anar vilken omvälvande tid som väntar. Ett vårprogram sjösätts, med kretsstämma den 23 mars. Men covid-19 sprids mycket snabbt i världen och i mitten av mars börjar Sverige stänga ned. De flesta aktiviteter ställs in. Stämman skjuts upp två gånger och hålls slutligen i september, i amfiteatern på Restaurangholmen.

2021 blir årsmötet av när det ska, i mars - men hålls digitalt. Först i september lättar pandemin. Kretsen anordnar en familjevandring i svampskogen, och så mycket som ett 40-tal saltsjöbadsbor sluter upp i Erstavik.

»Saltsjöbygdens« heter sedan stämman 2000 »Saltsjöbadens«. Anledningen till namnbytet var bildandet av Naturskyddsföreningen i Nacka 1997. Kretsen samlar sedan dess de medlemmar i kommunen som har ett postnummer som börjar på 133 (Saltsjöbaden med Fisksätra och delar av Erstavik). De två föreningarna samarbetar i naturvårdsfrågor och marknadsför varandras aktiviteter i programmen.

50 år efter sitt bildande verkar kretsen i en modernare värld, med e-post, egen hemsida, Swish och ett arkiv i »molnet« där dokument och bilder förvaras.

Att så mycket information numera finns lätt tillgänglig på nätet underlättar mycket när det gäller att få tillgång till uppgifter. Det går också snabbare att kommunicera med politiker,

FOTO: GUDRUN HUBENDICK

tjänstemän och samarbetspartners när detta kan ske digitalt.

Men själva fundamentet för kretsen, att arbeta för Saltsjöbadens natur och miljö, är detsamma. Under de gångna decennierna har granskningar av kommunala planer och exploateringsärenden, politikerkontakter, arbete kring naturreservaten, opinionsbildning, manifestationer och överklaganden gått som en grön tråd genom verksamheten parallellt med att anordna naturaktiviteter.

- En gång i tiden arbetade vi med att skapa naturreservat. Numera måste vi se till att de inte förstörs, och det får vi ägna alldeles för mycket tid till, säger föreningens nuvarande ordförande Gudrun Hubendick.

Den corona-anpassade kretsstämma 2020, som kunde hållas först i september.

50 års ideellt arbete för Saltsjöbadens natur och miljö

FOTO: STEN BRÄTTERG

I dag förefaller det överkligt att det en gång i tiden fanns tankar på att placera ett kärnkraftverk i det vackra och värdefulla Erstaviksområdet – dessutom helt nära herrgården.

HENNING RODHE ser tillbaka på det första som den nya kretsen tog sig an: igenväxningen av sjöar och vattendrag. Det var en stor miljöfråga i början av 1970-talet. Tillsammans med Fältbiologerna stred Svenska Naturskyddsföreningen, SNF, ihärdigt för att fosfat inte längre skulle tillåtas i tvättmedel, och 1972 genomfördes en riksfattande kampanj som kretsen deltog i.

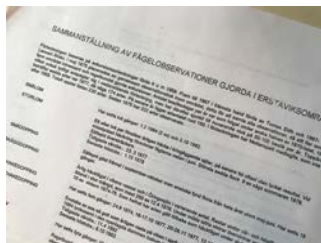
I Saltsjöbaden gällde det främst övergöd-

ningen av Baggensfjärden, Neglingeviden och i viss mån Vårgårdssjön.

– Det handlade om såväl större kommunala som små privata utsläpp, säger Henning. Vi spred information bland allmänheten och påverkade kommunen. Att vi gjorde det spelade stor roll.

Den nya kretsen hade hälsovårdsnämnden på sin sida, som via en skrivelse försökte påverka butikägarna att sortera tvättmedlen efter

1995 gjordes en sammanställning av fågelobservationer i Erstavik, tillgänglig på föreningens hemsida.

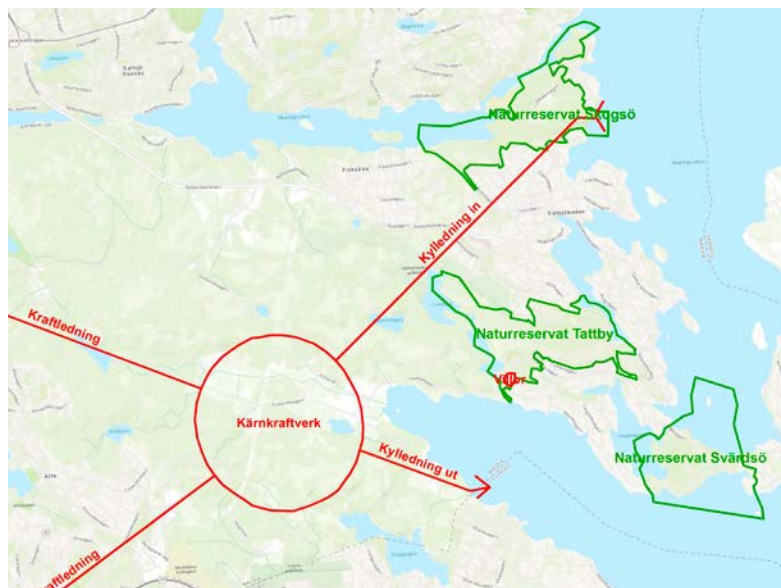

fosfathalt. Helena Steen minns att föreningen bidrog genom att övertala butiksägarna att placera det enda fosfatfria tvättmedel som fanns på marknaden i ögonhöjd på butikshyllorna, så att kunderna skulle välja »rätt«.

* * *

Remissvar och skrivelser sändes kontinuerligt i väg, och gällde det nationella frågor tillskrev man även rikspolitiker. Kretsen hade redan vid bildandet förmånen att ha styrelseledamöter och andra medlemmar med stora expertkunskaper och dessa gjorde ofta stor nytta.

Föreningen gick omgående med i Nacka Miljövårdsråd, där ytterligare kompetenser fanns. 1975 bildades ett länsförbund av SNF-kretsarna i Stockholms län. Nu kunde man samarbeta i regionen kring frågor av ge-

KARTA: MATS WIDGREN

mensamt intresse och fick tillgång till kurser och föredragshållare. Kontaktnätet växte.

Bevarandet av Erstaviksområdet var en stor fråga som man engagerade sig hårt i. När kretsen bildades var Erstavik dessutom en av två tänkta lokaliseringar av ett kärnkraftverk i Stockholmsområdet, med tillhörande tillfartsvägar och kraftledningar. Kartan ovan illustrerar detta. Men 1973 avstannade den planerade storsatsningen på kärnkraft i Sverige, då

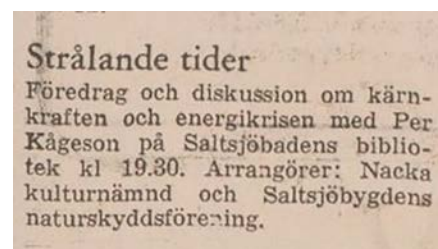
Så här var det tänkt kring lokaliseringen av det man på den tiden kallade för atomkraftverk. På kartan syns också de tre naturreservat som kretsen varit med om att bilda och kontinuerligt värnar om.

Kärnkraften en vattendelare

Det är inte ofta som naturvänner är starkt oense sinsemellan, men på 1970-talet fanns det en verklig vattendelare såväl på nationell som lokal nivå: kärnkraften. Kretsens ordförande Gunnel Lillieros och andra medlemmar var hårt engagerade emot. De såg till att kretsen bjöd in kända kärnkraftsmotståndare och energiexperter som föreläsare och spred kampanjmaterial.

Inför folkomröstningen 1980 tog före-

ningen till slut formellt ställning mot kärnkraften och för Nej-sidan: »Den komplicerade kärnkraftsteknologin – med allt vad den innebär, från uranbrytning till avfallsförvaring – gör den helt oacceptabel som energikälla, både i dag och i framtiden.« Det anordnades då också en »antikärnkraftsutställning« på Tippen, liksom fler föredrag och debatter. Ställningstagandet ledde till att några av de medlemmar som var positiva till kärnkraften lämnade kretsen.

Klipp från Dagens Nyheter 23 oktober 1973.

Fikapaus under en röjning på Skogsö hösten 1993.

riskerna först skulle utredas. I och med det var alternativet Erstavik inte längre aktuellt.

Kretsen hade ett gott samarbete med Erstaviks dåvarande fideikommissarie Magnus af Petersens (1907-1994) som löpande informerade om utvecklingen i området. Han skrev till och med brev till kretsen där han bad om ursäkt för vissa åtgärder. Hösten 1975 stod en cykelutflykt runt Erstavik på programmet som fideikommissarien själv ledde. Det kom 265 deltagare.

Genom åren har föreningen haft mycket kontakter med såväl Erstavik som Nacka kommun i samband med att olika avtal tecknats i syfte att värna natur- och rekreationsvärdena i området.

Pontus Eldh (1943-2014), en av kretsens mest engagerade medlemmar, inventerade i många år fågellivet i området. En unik förteckning av fågelobservationer i Erstavik 1959-1994 finns på föreningens hemsida.

* * *

Av alla frågor som kretsen tidigt engagerade sig i kan nämnas att förhindra att en bro byggdes från Skogsö till Boo (1977). Man protesterade mot SL:s besprutningar av Saltsjöbanans banvall med giftet Karmex 80 (1978).

AMIRALFÄRIL / UR "INSEKTER I BILD"

Då det inte fanns någon krets i det övriga Nacka tog man sig även an områden utanför Saltsjöbaden. Älta mosse, till exempel (1974) - numera naturreservat.

Kretsen hade medlemmar utspridda överallt i Nacka, långt från »kärnområdena« Saltsjöbaden och Fisksätra. Ordföranden Gunnell Lillieros skickade brev till dem (1978) i förhoppning om att »öka naturvårdsbevakningen« i kommunen som helhet. Att Boo Miljö- och Naturvänner bildades 1982 blev en välkommen nyhet.

* * *

Saltsjöbygdens Naturskyddsförening gjorde sig snart känd som pådrivare i miljöfrågor och skulle så förbli under kommande decennier. Samtidigt spelade kretsen en allt viktigare roll som kunskapsförmedlare. Diskussionskvällar anordnades under medverkan av experter, miljöutställningar visades på biblioteken i Saltsjöbaden och Fisksätra - vilket i sin tur ledde till att andra bibliotek i Nacka hörde av sig. Inte minst drev föreningen på de lokala politikererna. Inför 1979 års val fick dessa en enkät med frågor kring sin miljöpolitik, något som kretsen sedan fortsatt med inför senare val tillsammans med Naturskyddsföreningen i Nacka.

Man »missionerade« om miljöfrågor även på lite mer okonventionella sätt. Ett exempel är att kretsen prenumererade på miljötidningar till väntrummen hos allt från frisörer till tandläkare.

Samtidigt bidrog kretsen med praktiska naturvårdsinsatser som röjning, fagning och slåtter samt deltog i kommunens städkampanjer. Föreningen blev även miljöombud till hälsovårdskontoret (1981), med uppgift att rapportera miljöstörningar som tippningar, utsläpp och nedskräpning.

Våren 1981 uppmärksammade kretsen att förorenat gödselvatten gick från golfbanan

Skutviken – en del av Skogsö naturreservat.

rakt ut i Lundsjön, med negativa effekter både för sjön och de som badade där. Problemet åtgärdades och sedan dess är badvattnet bra.

* * *

Vid samma tid engagerade sig föreningen hårt i skogsfrågorna. Den skogsvårdsplan som kommunen antagit 1980 innefattade kalhyggen i alla kommunägda skogar, inklusive de tätortsnära. Detta som en följd av skogsvårdslagen från 1979. Kretsen engagerade sig emot, till en början med namninsamlingar.

Men mot slutet av 1980-talet, med en ny skogsvårdsplan i sikte, antogs en motion i fullmäktige om att kommunens skogar i stället skulle bli naturvårdsområden (sedan 1999

används benämningen naturreservat). Kretsen insåg vilka möjligheter detta innebar och började agera för att de värdefullaste områdena skulle få bästa möjliga skydd. Charlie Wijnblad, ordförande under 1990-talet, deltog i arbetet med Nyckelviken som blev naturvårdsområde 1993. Samtidigt engagerade sig kretsen för Tattbys natur, som fick skydd redan 1990, och därefter Skogsö där det dock dröjde till 1997.

– Det gäller hela tiden att ligga steget före, innan beslut är tagna, sammanfattar Charlie.

Inspirationskällan var just Steget Före, från början en skogsgrupp i Jokkmokk men sedan länge namnet på en framgångsrik modell för att rädda skogar. Kretsen nappade på den.

Med hjälp av en landskapsarkitekt tog kretsen fram ett alternativt förslag till marina i Skutviken, som dock ännu inte vunnit gehör.

- Det handlar om att göra mycket av det jobb som måste göras med att inventera och identifiera naturvärden och lägga fram det för kommunen, fortsätter Charlie. Kretsen hade kompetenser till det och kunde utifrån olika fackområden bidra med inventeringar och förslag till skötselplan inför bildandet av ett reservat.

Men att ett område fått skydd innebär inte med automatik att naturvännerna kan slå sig till ro. Det gäller att hela tiden hålla koll på att reservatsföreskrifterna verkligen efterlevs. Så är inte alltid fallet. Det är också här som föreningen fått lägga stor kraft under senare år. Konkreta exempel finns på nästföljande sidor.

Att diskutera med och påverka beslutsfattare har alltid varit viktigt för Saltsjöbadens Naturskyddsförening. Ibland har stora, offentliga politikerdebatter anordnats om aktuella miljöfrågor tillsammans med bland andra Naturskyddsföreningen i Nacka och Nacka Miljövårdsråd.

Vad vet dagens politiker om Saltsjöbadens Naturskyddsförening och vad har de för uppfattning om föreningen? Hösten 2021 gjordes en enkät som finns publicerad på kretsens hemsida.

FOTO: JOCKE NYBERG

En av flera manifestationer som hållits vid Skutviken. Den här bilden är från november 2015. I mittens kretsens ordförande Gudrun Hubendick.

Lundsjön ingår delvis i Tattby naturreservat och är en av de naturmiljöer som kretsen värnar om.

FOTO: STEN BRATTBERG

FOTO: MAJ-LIS LUNDBERG

Olaglig sprängning på Svärdsö.

Svärdsö naturreservat

Föreningen var till viss del engagerad i bildandet av Svärdsö naturreservat vid Älgö, genom att bidra med en marin inventering. I reservatet, som invigdes 2014, ingår både land och vatten och det inkluderar fågelskyddsområdet Furuholmen liksom en stor del av Erstaviken samt Vårgårdssjön. Skogen i reservatet är mycket gammal. Området är bergigt; den som följer stigarna måste förr eller senare klättra!

Svärdsö naturreservat har utsatts för olika ingrepp, bland annat olaglig trädfallning som kretsen polisanmälde men där förundersökningen lades ner. Ett nytt stort bostadshus omgivet av reservatet, som kommunen beviljat bygglov för, såg länge ut att bli verklighet men hösten 2021 stoppades bygget av Mark- och miljödomstolen. En överklagan är dock att vänta.

Naturreseptatet Tattby

När det på 1980-talet blev aktuellt att bil- da naturvårdsområden av Nackas skogar var Saltsjöbygdens Naturskyddsförening angelägen om att Tattby skulle priorite- ras. Kretsen erbjöd sig därför att invente- ra området samt göra en skötselplan för endast tiotusen kronor. Så blev det, och för att göra en lång historia kort bildades det som i dag är Tattby naturreseptat 1990. Reseptatet har många naturvärden, där den dramatiska urskogen och de vandrande öarna intar en särställning.

Men redan efter några år presentera- des planer på att uppföra villor på Kvarn- bergets kant ner mot Dammsjön.

- Det blev stora protester. Tillsammans med Hembygdsföreningen samlade vi in 400 namnunderskrifter, vilket ledde till att kommunen backade. Det var en verk-

lig seger för naturmiljön, säger Henning Rodhe.

I dag är kretsen engagerad för att stoppa den markförstörelse som uppstått i reseptatet ovanför Vinterstadion, där en cykelbana, bike park, anlagts. Det är under vissa förutsättningar tillåtet med cykling i området, men inte på det sätt som nu sker. Efter det att föreningen gjort en tillsynsanmälan, och dokumen- terat skador som uppstått bland annat då cyklister kört omkring utanför banan, har kommunen tagit tag i frågan och åtgärder vidtagits.

- Tattby är ett bra exempel på varför föreningen hela tiden måste hålla ett vakande öga på vad som pågår i skyddade områden och anmäla överträdelser, säger Gudrun Hubendick.

FOTO: GUDRUN HUBENDICK

Svåra skador har uppstått i naturreseptatet Tattby kring den cykelbana, bike park, som anlagts eftersom cykling skett i omgivande natur.

Engagemang för små stycken av närnatur

Ibland hotas mindre områden, där na- turen är värdefull samtidigt som den betyder mycket för de som bor nära. Ett exempel är Engelska parken, vid Saltsjö- vägen i Rösunda, där kommunen bevilja- de bygglov för radhus samt en bilväg rakt genom området. Föreningen överklagade, då bygglovet bland annat stred mot mil- jöbalkens bestämmelser om strandskydd. Tillsammans med föreningen Engelska parkens vänner arbetade man för att saltsjöbadsborna även i framtiden skulle kunna gå mellan Saltsjöbadens och Ring- vägens stationer genom den fridfulla och kulturhistoriskt värdefulla miljön. Så blir det också.

Ett annat exempel är den utbyggnad av Fisksätra marina som planerades 2013. Kretsens oro gällde vattenkvalitén, som riskerade att försämrats av båtboten- färger samt spill av olja och bränsle. Det handlar här om Fisksättras enda badplats.

En aktuell fråga när denna skrift går i tryck är de tomter mellan Igelboda och Fisksätra, nära järnvägen, som kom- munen sålt i syfte att de ska bebyggas. Värdefull våtmark, som reglerar regn- mängderna, går då till spillo och kan or- saka framtida översvämningssproblem för Saltsjöbanan.

Kattugglan hör närmiljön till i Saltsjöbaden.

FOTO: PAOLO SANGREGORIO

Skogsö naturreservat

Efter Tattby fortsatte kretsen med Skogsö, ett område där man sedan länge bidragit med naturvårdsinsatser som röjning och fagning vid Knapens hål och holkuppsättning. Området inventerades och även här togs ett förslag till skötselplan fram som kommunen tacksamt gjorde till sin i stort sett utan ändringar. Efter flera års arbete invigdes reservatet 1997. Det är ett populärt strövområde med sin fina mix av skog, öppen mark, våtmarker, stränder och kulturminnen.

Men inte heller Skogsöreservatet får vara i fred. Trots att det enligt föreskrifterna vare sig får schaktas, muddras eller sprängas inom reservatets strandområde gav kommunen tillstånd till en marina med 200 båtplatser i Skutviken. Dessutom asfalterades olovligen en pittoresk grusväg ned till viken, något som också stred mot föreskrifterna.

Ända sedan frågan om Skutviken blev aktuell har kretsen agerat genom att öka kunskapen hos politiker och tjänstemän om reservatets värde och anordnat manifestationer. Föreningen har också tagit fram ett alternativ till hur Skutviken skulle kunna utvecklas som inte strider mot reservatets syfte och föreskrifter, »Vision för Skutviken« (omslaget visas på sidan 11.).

I september 2019 upphävde Mark- och miljödomstolen den strandskyddsdispens som kommunen och länsstyrelsen beviljat. Ärendet överklagades av kommunen till Mark- och miljööverdomstolen, som hösten 2021 fattade beslutet att i strid med föreskrifterna för reservatet tillåta att det byggs båthallar

FOTO: EVA STENVÄNG LINDQVIST

för en marina. Domstolen beslöt också att det inte skulle få finnas ett snickeri - det enda som kan hänföras till varvsverksamhet, vilket är den enda bebyggelse som tillåts enligt föreskrifterna.

- Det är med stor besvikelse vi konstaterar att domstolen fattat ett så ogenomtänkt beslut, säger Gudrun Hubendick. Man verkar inte ha satt sig in i reservatsföreskrifterna. Vi går nu vidare och kräver att dessa efterlevs, vilket innebär att det inte får finnas någon marina i Skutviken. I stället vill vi plädera för vårt förslag »Vision för Skutviken«, som är förenligt med reservatets syfte och föreskrifter.

Naturen på Skogsö lockar till promenader alla tider på året. Bilden tagen i början av november.

Manifestation i november 2010. Klipp från Nacka Värmdö Posten.

Strandskyddet ett ständigt konfliktämne

Kretsen har ända sedan 2006 vid åtskilliga tillfällen informerat Nacka kommun om hur privata fastighetsägare olovligen utvidgar sina tomter så att allmän mark, tillgänglig för alla, framstår som privat - främst i strandnära lägen som längs Vårgårdsjön, Erstaviken och Fällström. Strandskyddspromenader och manifestationer har anordnats för att ge uppmärksamhet åt frågan.

Att kommunen inte agerar mer handfast för att värna invånarnas gemensamma mark är en stor frustration för föreningen, även om strandskyddsärenden kan vara komplexa. Det kan finnas inslag av »gammal hävd« och muntliga löften från en annan tid, och att hantera överklaganden kostar tid och resurser. Vissa åtgärder har skett, som att tomtgränser på sina håll fått tydliga markeringar. Men fortfarande står uppenbara svartbyggen kvar och det är inte överallt man känner sig välkommen.

Aktiviteter för medlemmar och allmänhet

SALTSJÖBADENS Naturskyddsförening har erbjudit sina medlemmar exkursioner, resor, kurser, föredrag och trivsamma medlemskvällar i mer än 50 år. Därtill vandringar, naturstigar, tipspromenader och utställningar som även en bredare allmänhet kunnat ta del av.

Den första riktigt publika aktiviteten var när man hösten 1970 deltog i en naturvårdsdag då omkring 700 saltisbor vandrade runt Lundsjön. Den nya kretsen hade en rad skärmar uppställda där man informerade om olika miljöproblem i Saltsjöbaden, bland annat föroreningen av vattendragen, och värvade samtidigt medlemmar.

- Det blev en viktig kick-off för oss, minns Henning Rodhe.

* * *

Henning berättar att många av de första årens aktiviteter baserade sig på kompetenser som fanns i styrelsen och de kontakter som ledamöterna hade. Allteftersom fick man också nya medlemmar med gedigna naturkunskaper, som engagerades som exkursionsledare eller föreläsare och ibland även värvades till styrelsen.

Man var från starten angelägen om att inkludera Fisksätra. När området invigdes den 6 oktober 1974 anordnade kretsen en naturpromenad och hade såväl en

FOTO: OLOF SANDSTRÖM

svamputställning i biblioteket som den kände svampexperten Pelle Holmberg på plats. Vandringar anordnades årligen på Fisksätra holme.

Under de första decennierna var aktiviteten mycket stor, med exkursioner och cykelutflykter där temat beroende på årstiden kunde vara exempelvis fåglar, växter, småkryp, svamp, spårtecken eller kulturellt intressanta miljöer. Erstavik och Skogsö var regelbundna mål.

Skogsörundan, Fisksätrarundan, Lundsjön runt och Erstaviksdagen - som flaggades upp med en banderoll ovanför Saltsjöbadsleden - var återkommande arrangemang som föreningen antingen anordnade eller medverkade i under en följd av år. Då ingick alltid korvgrillning, framför allt med tanke på barnen.

FOTO: JAN KULIN

Från en av föreningens Gotlandsresor, maj 2013.

Vandring i Österlens vackra natur våren 2014.

FOTO: OLOF SANDSTRÖM

Pontus Eldh var kretsens fågelexpert och delade generöst med sig av sina kunskaper. Här på en resa till Västerbotten 2012.

Man anordnade också exkursioner till andra attraktiva mål i länet som Sandemar, Angarns-sjöängen, Hjälstaviken, Tyresta nationalpark och olika skärgårdsöar. Resor genomfördes också till bland annat Öland, Gotland och Hornborgasjön.

* * *

Under vinterhalvåret var det vanligt med föredrag med inbjudna föreläsare, ofta kända experter på olika områden. Mossexerten Edvard von Krusenstjerna deltog vid några tillfällen - vid ett av dessa var ämnet »Naturen i Elsa Beskows sagoillustrationer« (1977). Det anordnades också lite mer informella medlemskvällar. Vad sägs om »Trivselkväll med bilder, te och sång« (1980)?

Under många år var kretsstämman en årlig höjdpunkt, då någon extra intressant föreläsare bjöds in, en tipspromenad genomfördes och sedan åt man en god supé tillsammans. Det fanns under en tid mycket duktiga matlagare bland medlemmarna som gärna ställde upp. Platsen var oftast församlingshemmet i Saltsjöbaden.

Det anordnades också kurser, i samverkan med studieförbunden. Oftast om fåglar, växter och miljö men även i ämnen som »hälsokost« och vegetarisk matlagning. Styrelsemedlemmarna ökade på kretsens kunskaper med

FOTO: GUDRUN HUBENDICK

kurser som länsförbundet anordnade, som exempelvis »Kommunal naturvård nu« och »Trafik och miljö«.

Utställningarna på biblioteken avlöste varandra. Ämnet var ofta någon aktuell miljöfråga, till exempel energi. De årliga svamp- respektive fiskdagarna på Tippen var och är omåttligt populära. Ibland anordnades julmarknader där också. Senare tillkom klädbytdagar och liknande, som en del av föreningens »Handla miljövänligt«-arbete.

Inför alla aktiviteter trycktes affischer som styrelseledamöterna sedan gick runt med och satte upp på kommunens anslagstavlor. När dessa minskade i antal protesterade kretsen till kommunen och föreslog nya platser - man måste ju kunna nå så många invånare som möjligt!

- När vi i dag planerar programmen ligger fokus på att man ska lära känna naturen där man bor, säger Gudrun Hubendick. Vi vill att våra aktiviteter ska uppmuntra till att man känner kärlek till naturen omkring sig.

Aktiviteter i alla väder... Fika och fågelskådning i Forsmark, 2010.

FOTO: JAN KULIN

Charlie Wijnblad berättar om fiskar för en intresserad allmänhet på Tippen våren 2018.

Ett tidningsurklipp från Nacka Saltsjöbadens Tidning om det första stora evenemang som kretsen deltog i, hösten 1970.

Klipp från Expressen 25 maj 1973.

Klipp från DN, På Stan, oktober 1976.

Natursnokarna

– ett framgångskoncept som startade i Saltis

FOTO: PRIVAT

Stellan Fischer berättar om fiskar för intresserade barn under en resa till Huvudskär i juni 1997.

FÖRENINGEN anordnade redan tidigt särskilda aktiviteter för barn, som naturstigar och frågetävlingar med priser, ibland i anslutning till utställningar på bibliotek runt om i Nacka. Den som särskilt tog sig an att intressera barn för naturen var Christina Lindesvärd (1937–2016). Hon anordnade även studiedagar för förskollärare.

Men barn och unga hade inga »öronmärkta« aktiviteter i kretsens program och Fältbiologerna – en ungdomsförening styrd av de unga själva – hade inte, trots flera försök, lyckats etablera en stabil lokalklubb i Saltsjöbaden.

Som nybliven ordförande försökte Charlie Wijnbladh i början av 1990-talet få i gång en sådan igen, men det gick inte. När en fältbiolog föreslog att kretsen i stället själv skulle ordna aktiviteter för barn, med vuxna ledare, tog Charlie till sig detta och i nästa inbjudan till det årliga mötet med nya medlemmar stod att de gärna fick ta barn med sig.

Det kom bara ett barn, men då barnet hade en engagerad mamma som kontaktade andra föräldrar kunde aktiviteter börja anordnas. Charlie minns de två första, hösten 1990: en fältbiolog kom ut och visade sina ormar och senare anordnades en exkursion då man utforskade grottssystemet vid Klövberget i Tyresö. Det

Gotska Sandön var målet för en spännande expedition 1999.

kom tillräckligt med intresserade barn för att kretsen skulle våga satsa på det som man till en början kallade för Ungdomssektionen.

Från och med vårprogrammet 1992 fick den en egen rubrik i programmet och en medlemsavgift fastställdes: 25 kronor per barn och år. Inledningsvis riktade man sig till barn och unga upp till 25 år (samma som Fältbiologerna), men detta ändrades snart till skolbarn mellan 6 och 13 år.

Från och med hösten 1993 användes namnet Natursnokarna, vilket syftar på att man är ute och snokar tillsammans i naturen.

Att föreningen vid två tillfällen under 1990-talet fick landstingets miljöpris för Natursnokarna ledde till att verksamhetsidén kunde spridas till fler kretsar. Naturskyddsföreningens rikskansli nappade också, och fortsatte

att sprida idén över hela landet, dock med fokus på små barn.

* * *

Genom åren har aktivitetsnivån ibland varit hög, ibland lite lägre, beroende på hur många intresserade barn det funnits i lämplig ålder. Riktigt hög aktivitet var det åren kring millennieskiftet. Charlie tog med sig barnen till Erstaviken för att lära dem om fiskar. Naturmorgon i P1 sände från en sådan tur 3 juni 2020. Flerdagarsresor anordnades, bland annat till Gotland, Huvudskär i det yttersta

havsbandet och södra Öland med sin fågelrikedom. En höst anordnades en geologikurs på Utö, som förbereddes med studiecirkelträffar.

Stellan Fischer var den som höll i Natursnoksprogrammet under de mest aktiva åren.

Gunilla Guldbbrand ritade de teckningar som Naturskyddsföreningen använder inom Natursnoksverksamheten.

Våren 2001 anordnades en familjeresa till Öland, där ett besök på Ottenby fågelstation ingick.

Ledarna var påhittiga när det gällde att tänka ut lockande rubriker. Vad sägs om »Ugglor och spöken« »Jaga storvilt i Erstaviks djungel« eller »Bli miljödetektiv och jaga miljöbovar«?

År 1999 gick vårens resa till Gotska Sandön, där barnen inom ramen för ett ambitiöst flerdagarsprogram även fick leta efter en nedgrävd skattkista. Men viktigast var att tillsammans utforska öns natur, växter och fågelliv. I väntan på båten hem fick barnen svara på tipsfrågor. Nästan samtliga hade alla rätt. De hade med andra ord lärt sig mycket om denna magiska utpost i havet.

* * *

Med tiden kom aktiviteterna att inkludera hela familjer.

- Jag fick en tankeställare när en mamma vid ett tillfälle kom fram och undrade varför bara barn fick vara med, berättar Charlie. Vi vittjade nät, och det hade hon som förälder också velat delta i.

- Sedan dess predikar jag i alla sammanhang att barn och vuxna ska göra saker tillsammans

Grottforskning vid Torsburgen på Gotland i maj 1996.

i naturen. Det finns heller inga andra än Natursnokarna som erbjuder det.

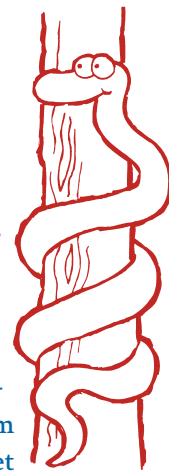
För initiativet att bilda och sprida Natursnokarna tilldelades Charlie Naturskyddsföreningens utmärkelse Silverfalken 2017.

2021 fyllde Natursnokarna 30 år, vilket över hela landet firades med »snoktårter«.

Baka en snoktårta

- Samla en större mängd löv, pinnar och gräsklipp.
- Blanda alla ingredienser.
- Forma en stor tårtliknande hög, cirka två meter i omkrets.

I en sådan »tårta« kan en snok under vintern lägga sina ägg. Eller så flyttar en igelkott in, en sork eller kopparödla. Även övervintrande småfåglar som rödhake och gärdsmyg kan söka skydd här när det blåser eller snöar och det kan finnas småkryp att festa på.

En förening för framtiden

DET är viktigt att det finns en lokal förening som värnar om natur och miljö och fungerar som pådrivare gentemot beslutsfattarna i miljövänlig riktning - och samtidigt är en viktig kunskapsbank och samarbetspartner. En förening som också sprider natur- och miljökunskap och glädje genom trevliga aktiviteter för såväl medlemmarna som allmänheten.

Saltsjöbadens - från början Saltsjöbygdens - Naturskyddsförening har funnits i över 50 år och alltid spelat en viktig och positiv roll lokalt, samtidigt som den är en del av en större organisation med en stark röst i samhället: Naturskyddsföreningen, med sammanlagt cirka 200 000 medlemmar inklusive familjemedlemmar.

Föreningen är också stolt grundare till Natursnokarna, en verksamhet för barn som efter att ha startats i Saltsjöbaden 1991 nu är spridd över hela landet.

Att vara i naturen tillsammans med andra, och lära sig mer om miljöfrågor, är roligt och berikande. Så: visst vill väl du också vara med i Saltsjöbadens Naturskyddsförening?

Välkommen som medlem - mejla oss på saltsjobaden@naturskyddsforeningen.se för mer information.
Se också www.saltsjobaden.naturskyddsforeningen.se

Naturskyddsföreningen
Saltsjöbaden

